

1848-ban, amikor a nyomdászok az első kollektív szerződést megkötötték („Árszabás a buda-pesti könyvnyomda tulajdonosok egyrészről, és a nyomda személyzetek megbízott küldöttei küldöiknek nevében másrészről”), Buda-Pesten csak öt nagy nyomdát ismertek.

Az öt nyomda közül három volt Pesten: Trettner János Tamás alapítási éve 1783, Eisenfels Rudolfé 1848, Paczkó Ferenc Ágost 1788-ban nyitott nyomdát. Budán az Egyetemi Nyomda 1777-ben kezdett üzemelni; a vízivárosi nyomdát Bagó Márton és Gyurián József 1833-ban vette át Landerer Annától.

Eisenfels Rudolf pesti könyvnyomtató 1848 tavaszán rendezte be nyomdáját a lipótvárosi Három korona utcában. 1849-ben a nyomdát és a tulajdonost bezárták. Egy év után amnesztiát kapott és társult Emich Gusztáv könyvárussal, majd 1852-ben átadta az üzemet társának. Emichnek előbb az Uri utca 8. sz. alatt, majd a Petőfi Sándor utca és Kigyó utca sarkán volt üzlete; végül a Ferenciek terén levő (azelőtt Barátok tere) Sándor-palotába költözik. Az 1860-as évek elején ez a legnagyobb nyomdaüzem, itt készül a „Bécsi Képes Krónika”. Az Eisenfels, illetve Emich nyomdából alapítják 1868. október 1-én az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársaságot, a Három korona utcában (ma Ferenciek tere). 1898-ban átköltöztek a Miksa (ma Osvát) utcába, kinyúlva az Erzsébet körútra; a felszabadulás után a Rákóczi útra is kiterjed az új üzemező.

E nyomdának a legrégebb nyomdajegyét 1899-ből ismerjük, a többi 1900, 1920, 1928-ból való. Hűen kifejezik koruk szellemét. A felszabadulást követően 1956 és 1968-ból közlünk nyomdajegyeket, melyek mintegy védjegy fémjelzik védjegyzik az ott remekbe készült könyveket és nyomtatványokat.

Trattner Máttyás fia, Tamás 1813-ban vette át a nyomda vezetését, majd 1833-ban vejevel társult. Így lett a nyomda neve Trattner—Károlyi. Épülete az Uri utca és Gránátos utca sarkán volt (most Petőfi Sándor utca—Városház utca sarok).

1863-ban, Károlyi halála után a család eladja a nyomdát Bucsanszky Alajosnak, majd a nyomda átköltözik a Kerepesi (ma Rákóczi) útra. A hetvenes években az Ósz (ma Szentkirályi) utcába kerül. Bucsanszky 1878-ban vejének, Rózsa Kálmánnak adja át az üzemet; tőle vette meg a nyomdát a Stephanaeum Rt.

Rózsa Kálmán és neje nyomdajegyét mutatjuk be 1895-ből.

Landerer Katalin vízivárosi nyomdája Bagó Márton és Gyurián József kezéből újra Landerer-vezetés alá került 1824-ben, amikor ifj. Landerer Lajos nagykorú lett s átvette Pesten a Károly Kaszárnyában (ma Központi Városháza) a nyomda vezetését. 1840-ben a Wigand könyvkereskedés főnöke, Heckenast Gusztáv lett a Landerer cég társa. Ettől kezdve a nyomda Landerer és Heckenast nevet viseli. Ez az üzem 1863-ig a Hatvani utcában (ma Kossuth Lajos utca) dolgozott. A nyomda 1848 március 15-i szerepe — az első szabad magyar sajtótermék kinyomtatása — örök emlékű. Landerer Lajos 1854-ben meghalt és 1873-ig Heckenast Gusztáv egyedül vezette a nyomdát. Közben a nyomda átköltözött az Egyetem utca 4. számú házba. Itt rövidesen Franklin Társulat címmel részvénytársasággá alakult. Jelenleg a nyomda a Stephanaeum Szentkirályi utcai házában működik.

A bemutatott nyomdajegy 1902-ből származik.

Vértés Jenő

Budapesti (1873–1973)

A budai Állami Nyomdát 1868-ban alapították. (Magva a bécsi és a temesvári állami nyomda.) Feladata az állami igazgatásban szükséges nyomtatványok, az értékpapírok, postai és pénzügyi értékcikkek elkészítése. Itt közölt nyomdajegye 1922-ből való.

Pápai Ernő nyomdai műintézetét 1910-ben nyitotta meg a Szerecsen (ma Paulay Ede) utcában. A nyomda a baloldali, haladó irodalmat népszerűsítő Cserépfalvi Imre könyvkiadó könyveit nyomtatta. A nyomda 1940-ben Antiqua Nyomda és Irodalmi Rt-vé alakul; nyomdajegye 1941-ből való.

A Budapesti Hírlap című lapot 1883-ban alapították. Először Rudnyánszky Antónia, majd Nagy Sándor Papnövelde utcai (ma Eötvös Loránd) nyomdájában készült. 1893-ban szép nyomdát rendeztek be a Rökk Szilárd utcában, Budapesti Hírlap Nyomda néven. A nyomdajegy 1909-ből való. Ma a nyomda neve Szikra Lapnyomda, melyet Povárny Jenő nyomdaigazgató tervei szerint 1948-ban alakítottak át és bővítettek.

Budapest Székesfőváros Házinyomdájának nyomdajegye 1908-ban készült. A Gerlóczi utcában levő nyomda neve ma Akadémia nyomda; az ország egyik legjobban felszerelt üzeme.

Egy igen jól felszerelt nyomdát 1777-ben Nagyszombatról — Mária Terézia királynő 1775-i rendelete alapján — felhoztak a budai királyi várpalotába. A budai nyomda 1777. november 3-án kezdte meg üzemét. Később az Iskola tér 3-ban működött, majd 1929-ben a Múzeum körútra, a Gólya-várba került. Jelenleg a volt Forrás Nyomda helyén, Egyetemi Nyomda néven a Dohány utca 17-ben üzemel. Négy szép nyomdajegyet mutatunk be 1814, 1822, 1824, és 1922-ből.

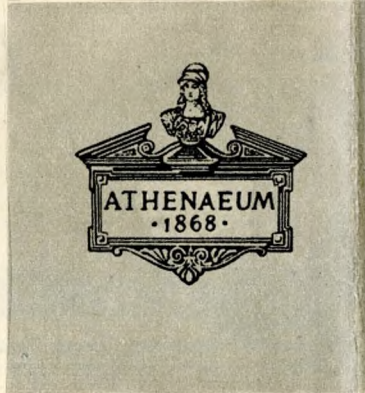
A Fővárosi Könyvnyomda Vonalzó és Könyvkötő Rt-t 1893-ban alapították a Podmaniczky utcában. Az első világháború idején Rovó Aladár könyvnyomdájával egyesült és a Lovay utcai sajtó házba költözött, mint Fővárosi Nyomda Rt. Egy nyomdajegyét ismerjük 1929-ből.

A Khor és Wein jelentős nyomdaüzem volt a Dorottya utcában (a pesti Lánchíd mellett), melyet 1886. május 1-ig Wein Gyula gépészmérnök vezetett. Elsőként az országban korszerű rotációs gépen nyomtattak (a „Pesti Lloyd” című napilapot). A hetvenes években vette át az üzemet a Pesti Lloyd Társaság. A

Athenaeum Nyomda 1899

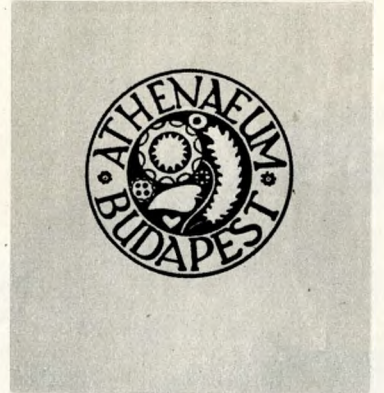
Athenaeum Nyomda 1900

Athenaeum Nyomda 1920

Athenaeum Nyomda 1928

Athenaeum Nyomda 1956

Athenaeum Nyomda 1968

Rózsa Kálmán és neje
Könyvnyomdája 1895

Franklin Társulat 1902

nyomdajegyek

nyomda az első világháború után átköltözött az Eötvös utca 10. sz. alá és a felszabadulás után a Független Nyomda nevet vette fel. A Pesti Lloyd nyomdajegye 1922-ből való.

A Kosmos Műintézet kő- és könyvnyomás Rt. 1891-ben alakult. A Nádor utcából 1892-ben az Aradi utca 8. sz. alá költözött. A Globus nevet 1910-ben vette fel és az Angol—Magyar Bank érdekeltsége lett. A húszas években vette meg a Pénzüntézetek Műintézete Rt. Váci út 74. sz. alatti nyomdáját. Ennek nyomdajegye mutatjuk be 1908-ból, a Globus Nyomdát 1917-ből.

Hornyánszky Viktor író és nyomdászmeister 1863-ban alapította üzemét. 1882-ben fia, ifjú Hornyánszky Viktor vette át a nyomdát. Nyomdája először a Régiposta utcában, majd a Szabadsajtó és Bálvány utca (ma Október 6. utca) sarkán volt. A kilencvenes években költözött az Aradi utca 14. sz. alá. Az első világháború után a Globus Nyomda leányvállalata lett. A nyomdajegy 1908-ból származik.

A Birkholz és Vajda céget 1878-ban alapították a Nádor utcában (ma Münnich Ferenc utca). Később Hamburger és Birkholz Rt. név alatt a Csáky (ma Hegedűs Gyula) utcában működött. A nyomdajegy 1911-es keletű.

A Hungária Hírlapnyomda Rt.-t Bródy Zsigmond alapította 1873-ban, a Lipótvárosi templom (ma Szent István tér) terén. 1878-ban a Tükör utca 5. sz. alá (ma Tükör utca) helyezik át a megnövekedett üzemet. 1887-ben a Vilmos császár út 38. sz. alá (ma Bajcsy-Zsilinszky út) költözik a nyomda. Bródy Sándor és dr. Bródy László kitűnő vezetésével több neves tipográfus öregbítette a nyomda hírnevét (Kner Albert, Lengyel Lajos, Haiman György). A nyomdajegy 1935-ből származik.

Az 1884-ben alapított Pallas Irodalmi és Nyomda Rt. a Trattner—Károlyi házban működött; innen költözött át a Kecskeméti utca 6. sz. alatti saját házába. 1895-ben ezt is kinötte és átköltözött saját palotájába, mely három utcára nézett (Honvéd—Kálmán—Gorove utca). Az 1922-ben alakult Stádium Irodalmi és Nyomdai Vállalat 1936-ban beleolvadt a részvénytársaságba. 1945 után a negyedik utcára néző házat is átvette a nyomda, és előbb Szikra, majd Kossuth Nyomda néven szerzett belföldön és külföldön jó hírnevet a magyar nyomdaiparnak, a Kossuth- és Gutenberg-díjas Lengyel Lajos tipográfus vezetésével. A Pallas Nyomda jegye 1910-ből származik.

Légrádi Károly és Tivadar könyvnyomdát alapítanak 1854-ben, a Két sas és a Fő utca (ma Arany János és Guszev utca) sarkán. A hatvanas években a Nádor utcába költöznek. 1878-ban Légrádi Károly elindítja a „Pesti Hírlap”-ot. A kilencvenes évek elején átköltözik saját palotájukba, a Váci körút 78. sz. alá (ma Bajcsy-Zsilinszky út). Az első világháború előtt elindítják az első mélynyomtatású heti képesújságot („Érdekes Újság”). Ennek az üzemnek az utóda a mai Zrínyi Nyomda. A Légrádi Testvérek nyomdajegye 1908-ból való.

A Hazánk Irodalmi és Nyomda Rt. 1893-ban alakult. Rövid másfél év után a Pátria Irodalmi és Nyomdai Rt. nevet vette fel; épülete az Üllői út és Köztelek utca sarkán állt. A felszabadulás után átköltözött a Szentkirályi utcába. Nyomdajegye 1942-ből származik.

A Pesti Könyvnyomda Rt.-t 1868-ban alapította Falk Miksa (Erzsébet királynő magyar tanára) és Klapka György honvéd tábornok. Az üzem a Hold utca 7. sz. házban működött. Vezetőnek meghívták Bécsből a jőnévű tipográfus, Falk Zsigmondot, aki 1869—70-ben, és 1882—1890 között a Nyomdász Egyesület elnöke volt. Az üzem 1931-ben megszűnt. A nyomdajegy 1920-ban készült.

Posner Károly Lajos 1852-ben alapította műintézetét. Munkaterülete a könyvnyomdászat, a litográfia és a műkönyvkötészet volt. A nyolcvanas években fiának, lovag Posner Alfrédnek adta át az üzemet, aki elhunyt apja nevére ösztöndíjat alapított, két szakmabeli iparossegéd jutalmazására. Az üzem 1912-ben gyárrá bővült, a Csengeri utca és Hunyadi tér sarkán. A felszabadulás után a Közlekedési Nyomda nevet kapta. A nyomdajegy 1928-ból származik.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. 1869-ben alakult. A nyomdát Révai Mór János a könyvkiadó vállalatból alapította, az Ügynök utca 8. sz. alatt (ma Kresz Géza utca). E nyomda adta ki Jókai Mór és Mikszáth Kálmán díszkiadásait, valamint a Révai Nagy Lexikont. Az üzem később a Vadász utca 16. sz. alá költözött; jelenleg is itt működik. Nyomdajegyei közül az 1937-ben készültet mutatjuk be.

A Rigler J. Ede Papírneműgyár Rt. vállalat 1871-ben alakult a Váci körúton. 1873-ban már az Üllői úton van a nyomda; 1874-ben berendeztek egy vonalozó részleget, itt készítették az iskolai füzeteket. 1877-ben már a Mérleg utcában találjuk az üzemet. 1881-ben saját házába költözik, Rózsa utca 55. sz. alá (ma Rózsa Ferenc utca). 1894-ben alakult részvénytársasággá. A nyomdajegy 1923-ból való.

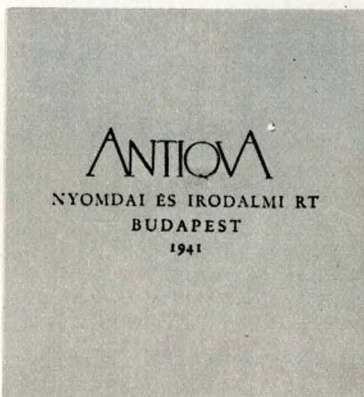
A Világosság Könyvnyomda Rt.-t a szociáldemokrata párt és a szakszervezetek alapították 1905-ben. Kezdetben egy Nyár utcai helyiségben működött, majd 1909-ben saját házába, a Conti utca 4. sz. alá (ma Tolnai Lajos u.) költözött. A nyomdában készült a „Népszava” (egészen 1948-ig), és még 40 időszakos szaklap. Ma e nyomda helyén van a Ságvári Endre Nyomdaipari Tanműhely. Az itt közölt nyomdajegy 1930-ból származik.

Kertész József, az Emich Nyomda nagy műveltségű revizora 1863-ban a Feldunatoron (ma Belgrád rkp.) alapított nyomdát. Később átköltözött a Városház téri Vasudvarba, ahol a többi között a „Független” c. napilap készült. 1873-ban a Lipót utcába (ma Apáczai Csere János u.) költözött. Halála után, 1895-től fiai és unokái vezették a nyomdát, megszűnéséig: 1935-ig. A nyomdajegy 1905-ből való.

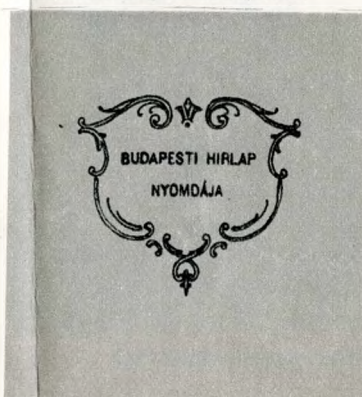
Állami Nyomda 1922

Antiqua Nyomda 1941

Budapesti Hírlap Nyomdája 1909

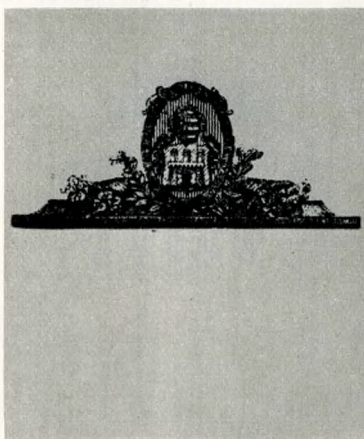
A Székesfőváros Házinyomdája 1908

Egyetemi Nyomda (budai) 1814

Budai Egyetemi Nyomda 1822

Egyetemi Nyomda 1824

Egyetemi Nyomda 1922

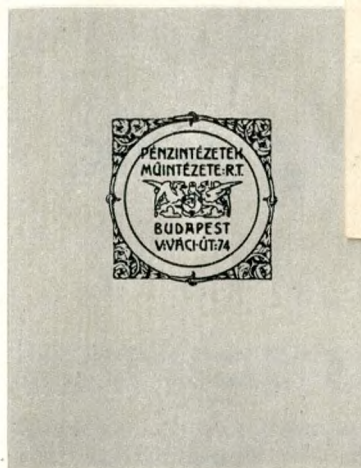

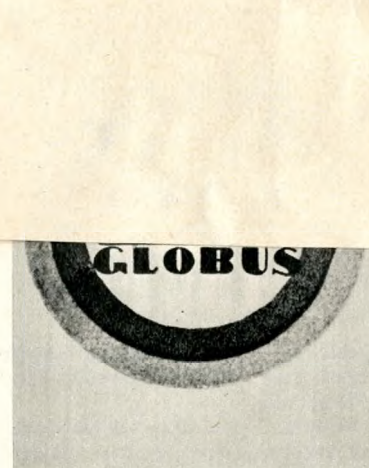
Fővárosi Nyomda Rt. 1929

Pesti Lloyd Nyomda 1922

Pénzüzetek Műintézete Rt. 1908

Globus Nyomda 1917

Hornyánszky Viktor 1908

Hamburger és Birkholz 1911

Hungária Hírlap Ny. Rt. 1935

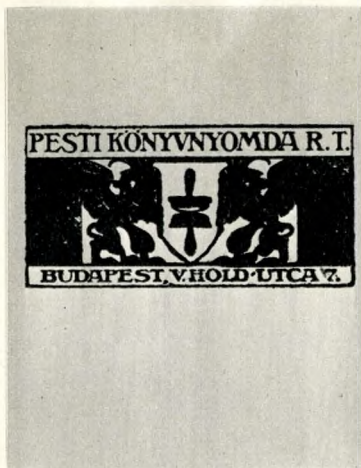
Pallas Nyomda Rt. 1910

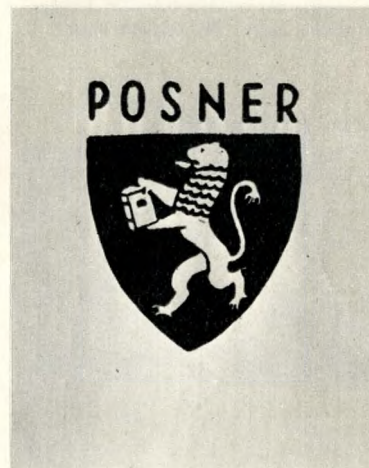
Légrádi Testvérek Budapest 1908

Pátia Irodalmi Vállalat 1942

Pesti Könyvnyomda 1920

Posner Nyomda 1928

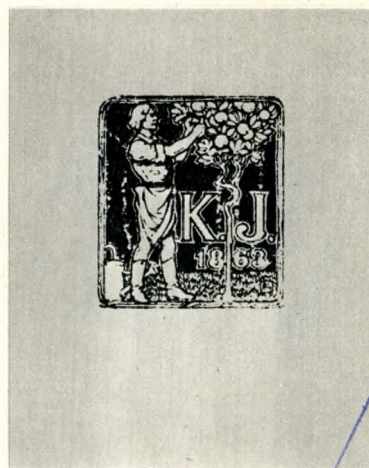
Révai Testvérek Nyomdája 1937

Rigler J. Ede Rt. 1923

Világosság Könyvnyomda Rt. 1930

Kertész József 1905